

DIŞIŞLERİ BAKANLIĞI'NDA 2010 SONRASI NELER YAŐANDI?

Bahadır Glle

Dışişleri Bakanlığı, 15 Temmuz'un ardından en yüksek oranda tasfiyenin yaŐandığı kurumlardan biri oldu. Kariyer diplomatların yaklaşık dörtte biri ihraç edildi. İhraç edilenlerin çok büyük kısmı 2010 yılından sonra bakanlığa giren genç diplomatlardan oluŐuyordu. 2010 gerçekten de Dışişleri'nin kurumsal yapısında köklü bir dönüŐüm olarak nitelenebilecek önemli değişikliklerin yaŐandığı bir yıl olmuŐtur. Dışişleri'nin yakın geçmiŐini anlayabilmek için bu deĐiŐiklikleri ve sonuçlarını anlamak kilit öneme sahiptir.

Fakat her dönüŐüm, devrim niteliğinde bile olsa, zaman içerisinde geliŐen koŐulların sonucu olduğundan, Dışişleri'nin 2010'dan sonraki yapısal deĐiŐimini anlamak için de biraz daha geriye gitmek gerekir. AKP 2002'de iktidara geldiğinde nasıl ekonomide Kemal DerviŐ'in reformlarını devam ettirdiyse, aslında dış politikada da bir bakıma İsmail Cem'in attığı adımları devam ettirdi.

Cem döneminde (1997-2002) Yunanistan'la ilişkiler düzeldi, 1999 Helsinki zirvesinde Türkiye'nin AB adaylığı onaylandı, komŐularla iliŐkilerde gerginlikten iŐbirliğine geçilmesi yönünde önemli açılımlara gidildi. AKP iktidara geldiğinde bu miras sayesinde AB yeliği perspektifini kolaylıkla benimseyebildi ve barıŐııl, ekonomik iliŐkileri önceleyen bir dış politika takip etmesine imkn sağlayacak altyapıyı hazır buldu.

AKP iktidarının ilk dönemine hızlı ekonomik büyüme ve ihracattaki patlama damgasını vurdu. Gümrük Birliği'ne girilmesi ve 2001 krizinin ardından yapılan reformlarla ekonominin rekabet gücünün önemli ölçüde artması neticesinde 2002'de 36 milyar Dolar olan ihracat 2008'de 132 milyar Dolara yükseldi. Dinamik ihracatçı sınıf, yurt dıŐına hızla açılma, ticaret ve yatırımların beklenmeyen bir ivmeyle artması devleti de bu ekonomik ilerlemeye ayak uydurmaya zorladı.

Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Dışişleri Bakanlığı, Türk ekonomisini yeni pazarlarda destekleyecek şekilde Afrika Stratejisi, Latin Amerika Stratejisi gibi açılım politikalarını uygulamaya koydu.

Bu gelişmelere bağlı olarak Dışişleri Bakanlığı'nın yapısında da birtakım değişikliklerin yapılmasının zorunluluğu hissedilmeye başlandı. Afrika ve Latin Amerika'da yeni misyonlar açılması ihtiyacı kendini gösterdi. Ayrıca hukuk ve daha da önemlisi ekonomi bilen, bölgesel uzmanlığı olan diplomat gereksinimi artık görmezden gelinemeyecek noktaya ulaştı.

AKP 2002'de iktidara geldiğinde Dışişleri'nde 542 kariyer diplomat bulunmaktaydı. Bunların yarıya yakınının da merkezde görev yaptığı düşünüldüğünde sayının yetersizliği açıktı. Niceliksel yetersizliğin yanında bu diplomatlar soğuk savaş şartlarında, kapalı bir ekonomide tamamen güvenlik alanında yetişmiş, ekonomi ve hukuk alanında birikimi az, bölgesel politikalar konusunda yetersiz diplomatlardı.

2010 yılında Dışişleri'nin bu ihtiyaçlarını karşılamak için teşkilat kanunu değiştirilmiş ve kurumun reformu için şu adımlar atılmıştır:

- Yabancı dil bilgisini ölçen, fakat alan bilgisi ölçmeyen eski sınav sistemine "**ek olarak**", adayların hukuk, iktisat, uluslararası ilişkiler ve tarih gibi alanlardaki bilgilerini ölçen bir test sınavı getirilmiştir.
- Hukuk bilen personel ihtiyacını hızla karşılamak amacıyla Bakanlık'taki Hukuk Müşavirleri için Meslek Memurluğuna yani kariyer diplomatlığa geçiş imkânı tanınmıştır.
- Ekonomi alanındaki acil ihtiyacın karşılanması için diğer ekonomi kurumlarındaki yetişmiş personelin Dışişleri'ne geçmeleri teşvik edilmiştir. Bunun için özlük hakları iyileştirilmiş, çok az olan yurt içi maaş, genel bir düzenlemeyle diğer Bakanlıklar seviyesine yükseltilmiştir. Neticede adeta Dışişleri'ne devletin diğer kurumlarından bir beyin göçü olmuş, hatta bir süre sonra bu durum Dışişleri ile Ekonomi Bakanlığı, Hazine, DPT gibi kurumlar arasında sürtüşmeye yol açmış, bu kurumlar Dışişleri'ni yetişmiş elemanlarını çalmakla suçlayarak Dışişleri sınavını kazanan personele muvafakat vermemeye, çeşitli zorluklar çıkarmaya başlamışlardır. Bu durum sadece genç memurlar değil büyükelçi düzeyinde de yaşanmıştır. Dış Ticaret

Müsteşarlığı'nın müsteşar ve müsteşar yardımcısı seviyesinde 3 personeli Afrika'ya büyükelçi olarak atanmış, DPT'den yine üst düzey bir personel büyükelçi atanmıştır.

- Dışişleri geleneksel olarak "generalist" tabir edilen, her ülkede çalışabilecek diplomat yetiştirir. Bunun pratik sebepleri vardır. Bölgesel uzmanlığa dayalı bir Bakanlık inşa etmek çok maliyetlidir, çünkü çok daha fazla personel gerektirir. Ancak, 2010'lara gelindiğinde tamamen olmasa bile en azından generalist diplomatları yeterli sayıda bölgesel uzmanlığı olan diplomatla dengelemeden sağlıklı politika yürütülemeyeceği görülmüştür. Ortadoğu'ya bu kadar gömülmüş Türk Hariciyesinde Arapça bilen kaç diplomat vardı, ya da Rusya'yla ilişkiler bu seviyedeyken Rusça bilen diplomat sayısı kaçtı? 2010'dan sonra hem Arapça, Rusça, Sırpça, İspanyolca, Çince bilen personel istihdam edilmeye çalışılmış hem de yeni alınan personel bu dilleri öğrenecekleri eğitim programlarına yönlendirilmiş ve desteklenmişlerdir.
- Yurtdışı misyon sayısının hızla artması nedeniyle giriş sınavlarında geçmiş yıllara oranla daha fazla alım yapılmıştır.

- İdari memurluk kadroları diplomatik kariyer memurluğuna dönüştürülerek, konsolosluk, hukuk, yabancı dil, bilişim ve başka hususlarda uzmanlığa sahip olmaları beklenen Konsolosluk ve İhtisas Memurluğu kadroları ihdas edilmiştir.

- Dışişleri Uzmanlığı kadrosu ihdas edilmiş, böylelikle yıllardır eksikliği çekilen merkezde hafıza rolü üstlenecek sabit bir kadronun oluşturulması amaçlanmıştır.

Bu reformlar dış politika ve dış ticaretin gelişiminin doğal sonucu olan, aslında çok geç kalmış reformlardır. Dışişleri Bakanlığı iki asırlık bir birikimin üzerinde oturmaktadır. Ancak her kurum, ne kadar köklü olursa olsun, kendini değişen şartlara adapte etmek zorundadır. Amerikan, İngiliz, Çin dışişlerinin son 20 yılda ne tür yapısal reformlardan geçtiğine bakmak bile değişim ihtiyacı ve bu değişimin yönü hakkında fikir vermeye yeterlidir.

Atılan adımlar neticesinde önemli kazanımlar elde edilmiş, kurumun insan kaynakları yeterliliği ve kapasitesinde gözle görülür bir ilerleme yaşanmıştır. Dönemin Bakan ve Bakan Yardımcısı her platformda Dışişleri'nin kurumsal gelişimiyle övünmüş, bloglarında

uzun uzun yeni diplomatların kalitesinden bahsetmişlerdir.

Ancak her değişimin tepki doğurması kaçınılmazdır. Dışişleri'nin yerleşik bürokrasisi de bu hızlı dönüşüme reaksiyon göstermiştir. Devletin birçok kurumunda benzer yapısal değişimler sürekli hayata geçirilmektedir. Fakat Dışişleri diğer devlet kurumlarına kıyasla oldukça küçük, uzun süre kendi haline bırakılmış, dış denetime kapalı bir kurum olduğundan zamanla çok kemikleşmiş, aile bağlarının da etkili olduğu, dayanışma duygusu çok yüksek, statükocu bir bürokrasi halini almıştır. Bakanlığın hızlı büyümesi, çeşitli toplum kesimlerinin temsiliyetinin artması, dolayısıyla insan profilindeki değişiklik, kendini Bakanlığın sahibi gören “monşer” tabir edilen Bakanlığın yerleşik bürokrasisinde Bakanlığın elden çıktığı duygusunu uyandırmıştır.

Ancak siyasi iradeye biat ettikleri, siyasi iradeden çekindikleri için reformlara başta hiç karşı çıkmayan Bakanlığın “Monşer” idarecileri 17/25 Aralık soruşturmalarının ardından bir fırsat aralığı elde ettiklerini değerlendirip, siyasileri de ikna ederek hızlı bir fişleme, tasfiye sürecine girmişlerdir. 2015 yılında Dışişleri tarihinde eşine rastlanmayacak şekilde, yurtdışı kararnamesiyle atama için ön bildirim yapılan

14 diplomat kararnameden çıkarılmıştır. Yine 2015 yılında 34 diplomat kanuna aykırı şekilde, kendi iradeleri dışında bir başka kurumdaki kıyak kadrolara atanmış, birçok diplomatın sicilini bozmaya dönük, mobing içeren uygulamalar başlamıştır. 2016 yılında düzenlenen başkatiplik sınavına giren meslek memurlarının hemen hemen hepsi sınavda bırakılmışlardır. Ayrıca hükümete yakın medya organlarında bu personeli karalama amaçlı haberler yayımlanmıştır.

15 Temmuz'un ardından 21 Temmuz'da OHAL'in gelmesiyle Dışişleri, KHK'ları beklemeden hemen 4 gün sonra 25 Temmuz'da 78 diplomatı kurum kararıyla ihraç etmiştir. Hiçbir soruşturma ya da muteber bir hukuki sürece dayanmaksızın kurumdaki birkaç idarecinin imza attıkları bir listeye insanların ihracının elbette hukuki bir temeli yoktur. Daha sonra KHK'larla tasfiyeler dalga dalga sürmüştür. Dışişleri, OHAL Komisyonu tarafından göreve iade edilen diplomatları göreve başlatmayarak hukuk tanımadığını, kendini her tür yargı merciinin üzerinde gördüğünü de ilan etmiştir. Feridun Sinirlioğlu'nun sağ kolu olarak bilinen Büyükelçi Bakanlık koridorlarında “reconquista” yaptıklarını söyleyerek dolaşmasıyla ünlüdür. Malum “reconquista”

İber yarımadasında Yahudilere ve Müslümanlara yapılan soykırımın adıdır.

Tasfiye edilen diplomatlar hakkındaki cemaat üyeliği iddiası tutarsızdır. Zira tasfiye edilenlerin yarıya yakını 2012 MİT Krizi'nden sonra göreve başlamıştır. MİT'in bu tarihten sonra cemaat bağlantısı olan diplomatlara temiz sicil vereceğini düşünmek abestir.

Daha sonra tasfiyelere gerekçe üretmek için sınavda usulsüzlük iddiası ortaya atılmış, bu diplomatların yabancı dil bilgisinin yetersiz olduğu iddia edilmiştir. Sınav komisyonunun doğal başkanı Müsteşardır ve komisyonun üyeleri Müsteşarın onayından geçmek zorundadır. Tüm sınavlar Müsteşar Feridun Sinirlioğlu başkanlığındaki komisyon tarafından yapılmıştır. Sınav komisyonundaki onlarca Büyükelçi halen görevdedir. Sınavda usulsüzlük varsa sınav komisyonu neden sorgulanmamıştır. Eğer atılanlar cemaatçiye onları kuruma alan başta Feridun Sinirlioğlu, Bakan Yardımcısı Naci Kuru olmak üzere komisyon üyesi olan, halen görevdeki Büyükelçiler de cemaatçi olmak zorundadır. Neredeyse TSK ölçüsünde katı hiyerarşiye sahip olan Dışişleri'nde Müsteşarın, Bakan Yardımcısının olduğu bir komisyonda kararları kimin vereceği bellidir.

Zaten teknik olarak Dışişleri sınavında usulsüzlük yapılması mümkün değildir. Dört aşamalı sınavın son aşaması ve en önemli kısmı mülakattır. Mülakat, yapısı itibariyle "**sorular önceden alınıp**" geçilebilecek bir sınav değildir; zira komisyondakiler o an akıllarına gelen soruyu sorarlar. Sınavı yapan Büyükelçilerin adaylarla bir saat mülakat yapıp, yabancı dilde konuşturup her nasılsa yabancı dillerinin yetersiz olduğunu anlayamayıp kuruma girişlerine onay verdikleri gibi sürreal bir durumu kabul etmek gerekir. Bu sürreal durumda da mantığın gereği olarak yine suçlu Feridun Sinirlioğlu ve ekibi olmalıdır.

Atılan diplomatların profiline bakmak zaten iddiaların asılsızlığını görmek için yeterlidir. Çoğu Boğaziçi, Bilkent, ODTÜ, Galatasaray, Mülkiye mezunu, 5'i Harvard olmak üzere onlarca dünyanın en prestijli üniversitelerinden yüksek lisanslı, doktoralı, içinde 4 ÖSS Türkiye 1.'si olan bu seçkin grubu liyakatsızlıkla suçlamanın ciddiye alınması mümkün değildir.

15 Temmuz sonrası Dışişleri Bakanlığı, tabiri caizse, fabrika ayarlarına dönmüştür. Dışişleri sınavı için **KPSS şartı kaldırılmıştır**. 2017 yılında personel alımından sorumlu Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Cihad Erginay'ın kızı

Dışışleri sınavını 1. olarak kazanmıştır. 2016'dan bu yana yapılan sınavlarda daha başka birçok Büyükelçi çocuğu ve yakını Bakanlığa alınmıştır. Boğaziçi, Bilkent, ODTÜ gibi iyi üniversitelerden mezun binlerce genç bu kriz ortamında Dışışleri'ne girmek için can atmaktadır, ama 80 milyonluk ülkenin en gözde kurumlarından birine, sınavdan sorumlu Büyükelçinin kızının 1. girmesi tamamen “liyakat sonucudur”!

Dışışleri Bakanlığı 2010'dan sonra kendini çağa uydurmak için önemli reformlar yapmış ve hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Ancak 15 Temmuz'un ardından her şey tersine dönmüştür. Ekonomisi 2013'ten bu yana üçte bir oranında küçülen Türkiye için 250 dış misyon artık sadece bütçeye gereksiz yük olan işlevsiz bir diplomatik kamburdur. Bakanlığın 4'te biri kanun dışı fişlemelerle hiçbir yargı kararı olmadan tasfiye edilmiştir. Dışışleri'ndeki belli gruplar küçük olsun benim olsun diyerek Bakanlığı işlemez hale getirmek pahasına nitelikli insan gücünü tahrip etmekten çekinmemişlerdir. İşin ilginç tarafı, KHK'lı diplomatları kuruma alanlarla kurumdan atanların aynı insanlar olmalarıdır.